

הערות לפרק שמונה עשר : כנגד המתפרצים

לעמוד רכ"ח, ציון 2. רבה של קידאן בעת ההיא, היה רבי יחזקאל קצנלכוגן בעל „כנסת יחזקאל”.

לעמוד רל"ב. ראה לעיל בהשלמות לפרק „לרקחות ולטבחות”, סיפורו של רבי אברהם מסובטשוב בעל „אבני נזר”.

בשולי תהלים עם פירוש „פרנסה טובה” (ירושלם תשכ"ה) הוסיף רצ"פ מושקוביץ קונטרס „צפה בים”, ושם הוא מביא מעשה שהיה בימי הגר"א: כאשר ממשלת רוסיה פנתה לממשלת אשכנז, שקנתה לה ושם בעולם כמקור החכמה והמדע, בדבר אבן קסנה שהיתה מצויה בבית נכאת שלה ויוחסו לה סגולות יוצאות מן הכלל והם לא ידעו את טיבה. לאחר שחוקרי הטבע ברוסיה נלאו למצא פתרונה, פנו לחבריהם, חכמי הטבע באשכנז, לחפש פתרון לטבעה של אבן זו. גם מחכמי המדע באשכנז נעלם הדבר, והם עמדו להחזירה לרוסיה.

לפני החזרת האבן יעץ להם מנדלסון לפנות לגר"א, ששמו נודע לתהלה כבקי בכל שבע חכמות, הם נענו לו והוא שגילה באזניהם טבעה של אבן זו הוא סנפירונן, שטבעו לחלק מים למרכיביו השונים, מבחינה כימית, והם נוכחו לדעת בגדולתו של הגר"א גם בחכמות הטבעיות.

משנודע הדבר למנדלסון הפגין את דעותיו הכתובות להכחיש את נס קריעת ים סוף, בטענה שמטאו של משה סנפירונן היה, כדברי חז"ל, והוא שבקע הים באופן טבעי ולא באופן נסי. משנודע הדבר לגר"א שלח לו: „אפיקורס שבמותך, בתה"ק נאמר „הים את מטך”, „הים” כלומר סלקהו מן הצד [כמו יחרומו מתוך העדה] בפרשת קרח, שפירושו „הבדלו” [ונטה את ירך] [ולא את המטה] על הים ובקעהו, והוא נס קריעת ים סוף”.

בין יהודי ליטא רוחחה מסורת בדבר שלשה תלמידי ישיבת וילנא בימי ר' חיים שהתבלטו בכשרונותיהם המיוחדים, האחד היה מיוחס, נצר למשפחה, שמנתה שבעה

שעה

דורות רבנים בנה אחר זה, השני היה מוכתר בנימוסין ומחונן במדות טובות להפליא.
ואילו השלישי היה חריף מוח ונוסף לזה שקדן עצום בתורה. לימים נהפכו שלשת
התלמידים הללו לרוח והשכלה הברלינית, שחדרה לתחום ישראל, עזבו את הישיבה
ויצאו לתרבות רעה. הצטער עליהם רבם ר' חיים ביותר והזיל הרבה דמעות ומאנה
הנחם נפשו.

לימים, נראה אליו רבו הגר"א בחלום ואמר לו: "את וכזאת תאכל חרב
והשכלה, זכות אבות לא תעמוד למי שגפל בפח הכפירה, שהרי כל בני ישראל
מיוחסים הם, רק זכות התורה לבדה תעמד לו ליהודי, שלא תכרת נפשו מישראל.
כל מי שלמד פעם תורה לשמה כל מי שטעם מתיקותה של התורה, כל מי שספג
לתוכו את ריחה של תורה".

עברו שנים רבות ר' חיים חקר ודרש על גורלם של שלושה תלמידים אלה וגודע
לו כי התלמיד הראשון, היחסן, שכח את יחוסי ותפארת משפחתו, והתבלבל בעמי
הארץ. התלמיד השני שהצטיין בנימוסיו התמסר לחכמת הפילוסופיה ודעתו נתבלבלה
עליו עד שהמיר דתו, ואילו השלישי, המתמיד, נכנס לאוניברסיטה, ואמנם בהיותו
בעל מוח חריף ושקדן, עשה חיל בלימודים הכלליים, אולם בסופו של דבר חזר למוטב
בהשפעת המאור שבתורה.